

Cena električne energije u Srbiji ubedljivo je najniža u regionu i druga najniža u Evropi, odmah posle Ukrajine, kako je pokazala najnovija analiza Fiskalnog saveta. Ovo se odnosi na potrošače u regulisanom režimu, koji imaju pravo na garantovano snabdevanje po cenama koje reguliše Agencija za energetiku Republike Srbije, AERS – odnosno na domaćinstva i male kupce.

Od 1. januara 2014. godine, pravo na regulisane cene ima samo ova kategorija kupaca, s tim što su domaćinstva od početka 2015. godine stekla pravo da biraju svog snabdevača. Naravno, EPS je zadržao apsolutni primat u snabdevanju ovih kupaca jer ne postoji ekonomska logika promene snabdevača.

Prema podacima AERS-a, kada je u pitanju procenat kupaca koji imaju pravo na regulisane cene u odnosu na ukupan broj kupaca, iskazan preko mernih mesta, on iznosi preko 97% u 2016. godini. Kada je u pitanju količina isporučene električne energije, reč je o 56% od ukupno potrošene električne energije.

Nakon poskupljenja od 3,9% od 1. decembra prošle godine, cena za jedan kilovat-čas u Srbiji iznosi 7,3 dinara (6 evroceni), bez poreza i taksi. Kako je objasnio ministar energetike Aleksandar Antić, i sa ovim poskupljenjem električna energija u Srbiji je najjeftinija u regionu – za 7,2 odsto je jeftinija nego u Makedoniji, 18,9 odsto nego u BiH, 24 odsto nego u Albaniji, 35,8 odsto nego u Bugarskoj, 79,97 odsto nego u Hrvatskoj, 85 odsto nego u Rumuniji, 125 odsto nego u Sloveniji.

Poskupljenje, iako minimalno, bilo je neophodno zbog rasta cena na svetskom tržištu, velikog uslaska obnovljivih izvora energije i troškova prenosa ove energije. Poređenja radi, otkupna cena jednog megavat-časa električne energije proizvedene u vetroelektranama od 92 evra, garantovana tokom perioda od 12 godina, dvostruko je viša od cene po kojoj EPS inače nabavljuje električnu energiju.

Na taj način je u 2018. godini vetroelektranam isplaćeno 9,54 miliona evra podsticaja u vidu takozvanih feed-in tarifa. Ovde treba imati u vidu da su najveći kapaciteti na vetar u Srbiji pušteni u rad krajem 2019. godine, u okviru kvote od 500 MW za koje su podsticaji zagarantovani, što znači da će ovaj iznos za 2019. i posebno za 2020. godinu, biti značajno veći. Kako će to uticati na cenu električne energije u budućnosti za sada nije moguće predvideti.

S druge strane, imamo krajnje kupce koji kupuju električnu energiju na slobodnom tržištu (komercijalno snabdevanje), što znači da se oni snabdeavaju po tržišnim cenama. Tržište je za velike industrijske potrošače liberalizovano od početka 2013. godine, a od 2014. godine na slobodno tržište su izašla pravna lica i preduzetnici koji imaju više od 50 zaposlenih, godišnji prihod veći od 10 miliona evra i priključeni su na srednji napon.

Prema nezvaničnim informacijama iz EPS-a, cena električne energije za male komercijalne kupce, na niskom i srednjem napnu, koji se snabdevaju po tržišnim uslovima, iznosi 64,45 evra po MWh za skuplju tarifu, odnosno 41,5 evra po MWh za nižu tarifu. Za jednotarifna brojila, cena je 59 evra po MWh. Cena za potrošače na visokom naponu, koji su strateški kupci, je niža a svaki kupac dobija posebnu ponudu.

Ugalj i ekološki projekti - garant energetske sigurnosti

Lignit je najvažniji energetska izvor u Srbiji - oko dve trećine ukupne električne energije u zemlji proizvodi se u termoelektranama. Ostatak čine hidroenergija i obnovljivi izvori. Od ukupnih proizvodnih kapaciteta EPS-a od 7.326 MW, 4.320 MW čine 22 termo bloka. Ugalj će ostati nezaobilazan energent za Srbiju i u narednih 10 godina, s obzirom da jednostavno ne postoji drugi izvor koji bi ga zamenio, bez ugrožavanja energetske sigurnosti.

U cilju održive primene uglja u proizvodnji električne energije, EPS je u zelene projekte investirao 400 miliona evra, a potrebno je investirati još 800 miliona evra, objašnjava ministar Antić.

Izgradnja postrojenja za odsumporavanje u termoelektrani Nikola Tesla A, najznačajniji projekat EPS-a, vredan 167 miliona evra, započeta je u februaru 2019. godine. Sredstva je obezbedila Japanska agencija za međunarodnu saradnju, JICA. Tehnologija odsumporavanja dimnih gasovima vlažnim postupkom uz korišćenje krečnjaka kao reagensa izvršiće se na blokovima A3, A4, A5 i A6.

Ovaj najveći ekološki projekat do sada izveden u Srbiji, smanjiće emisije sumpor-dioksida na izlazu iz postrojenja ispod 200 mg/m^3 , odnosno sa 74.000 tona na 7.800 tona godišnje, što će zadovoljiti i zahteve Direktive EU o industrijskim emisijama.

Pred EPS-om je i projekat odsumporavanja oba bloka TENT B, čija procenjena vrednost je 160 miliona evra. Trenutno je u toku osiguravanje finansiranja ovog projekta.

Takođe, u TENT-u su urađena tri ključna segmenta važna za zaštitu životne sredine, a to su izgradnja elektro filtera na svim blokovima TENT-a, kao i smanjenje azotnih oksida, koje je sprovedeno na blokovima A3, A4 i A5.

Postrojenja za odsumporavanje izgrađena su u TE Kostolac A i B (vrednost investicije je oko 96 miliona evra) izgrađena su u sklopu kineskog kredita.

Visoki troškovi za obnovljive izvore u regionu

S obzirom da je vetar, kao i drugi obnovljivi izvori, nestabilan, to znači da kada vetar duva, to zemljama koje imaju značajne kapacitete vetra omogućava da izvoze električnu energiju,

dok cena na spot tržištima (dan unapred i unutar dana) pada – ponekad dostižući negativne vrednosti na evropskim tržištima, što znači da operatori vetroelektrana plaćaju kupcima da preuzmu proizvedenu energiju, jer im je to jeftinije nego da plaćaju troškove balansiranja.

Međutim, s druge strane, kada nema vetra, cene na spot tržištima rastu a zemlje su prinuđene da uvoze električnu energiju.

Ovde je možda najbolji primer susedna Rumunija, koja se u poslednje vreme suočava sa velikim problemima u energetsom sektoru, zbog zastarelih kapaciteta i loših propisa. Rumunija koja je tokom prošle godine je po prvi put u novijoj istoriji promenila status od neto izvoznika do neto uvoznika električne energije, ima oko 3.000 MW kapaciteta na vetar, što znači da stuts uvoznika/izvoznika na dnevnom nivou gotovo u potpunosti zavisi od toga da li vetar duva ili ne. Ovo stvara nesigurnost na tržištu električne energije i veliku volatilnost na spot tržištu, ali i na terminskim tržištima, utičući pri tom u velikoj meri i na konvencionalne proizvođače, koji imaju obaveze na balansnom tržištu ali idugoročne ugovore koje moraju da ispoštuju.

Električna energije iz drugih obnovljivih izvora takođe je skupa. Tako je prosečna cena koja je 2018. godine plaćena u Severnoj Makedoniji za jedan megavat-čas električne energije proizvedene iz energije sunca iznosila 202 evra, prema zvaničnim podacima Regulatorne komisije za energetiku.

To je pet puta skuplje od cene proizvedenog megavat-časa iz uglja u državnoj kompaniji ESM (bivši ELEM) i više od tri puta skuplja od prosečne godišnje cene po megavat-času na berzama u Srbiji ili Bugarskoj.

Makedonija je prošle godina imala 102 kompanije koje su dobijale preferencijalne cene za proizvodnju električne energije iz sunca. Ove fotonaponske elektrane imaju mali instalisani kapacitet za proizvodnju, u poređenju s vetrom, biogasom ili hidro energijom. Ova postrojenja su 2018. godine proizvela 22.788 megavat-časa električne energije. To je proizvodnja koja može da zadovolji potrebe za električnom energijom cele Makedonije tokom samo jednog prosečnog zimskog dana.

Za proizvedenih 22.788 MWh ukupno je plaćeno 4,6 miliona evra.

Solarna energija ima najvišu povlašćenu ili preferencijalnu cenu u Makedoniji u odnosu na druge obnovljive izvore električne energije. Prema službenim podacima regulatora, prosečne cene proizvedene električne energije iz drugih obnovljivih izvora u 2018. godini iznose: 178 evra po MWh za biogas (ukupna proizvodnja je iznosila 54.050 MWh), 89 evra po MWh za vetar, sa ukupnom proizvodnjom od 97.338 MWh i 78 evra po MWh za hidro energiju, koja ima najveći udeo u proizvodnji – 202.962 MWh.

Cena električne energije na berzama

Kada je u pitanju cena električne energije na berzi SEEPEX, prema mesečnom izveštaju za decembar 2019. godine, prosečna cena za bazno opterećenje je iznosila 41,19 evra po MWh, što je za 4,5% manje u odnosu na prethodni mesec. Cena za vršno opterećenje iznosila je 48,41 evra po MWh, što je za 3,6% u odnosu na novembar. Najviše cene u prošloj godini zabeležene su u januaru, kada je prosečna cena za vršno opterećenje prešla prag od 80 evra po MWh, dok je prosečna cena na godišnjem nivou za bazno opterećenje iznosila 50,54 evra po MWh, i za vršno opterećenje 56,73 evra po MWh.

Na mađarskoj berzi HUPX, koju zemlje u regionu koje nemaju svoje berze uzimaju kao referentnu, prosečna cena na DAM u 2019. godini iznosila je 50,36 evra po MWh, a cena za pik opterećenje 57,01 evra po MWh. Maksimalna cena u prošloj godini dostigla je 138,82 evra po MWh, dok je najniža cena bila - nula. Zanimljivo je da je u 2018. godini ostvarena negativna cena, -25,97 evra po MWh.